

MÜZAKİRƏ VƏ DİSKUSSIYA ОБСУЖДЕНИЯ И ДИСКУССИИ DEBATES AND DISCUSSIONS

25-27 aprel 2019-cu il tarixində Türkiyənin Bayburt Universitetində keçirilən “Dünya Mədəni Mirası Dədə Qorqud” beynəlxalq konfransında tanınmış folklorşunas alim, Ege Universitetinin professoru Metin Ekiçi “Kitabi-Dədə Qorqud”un “Salur Qazanın yeddi başlı əjdəhamı öldürməsi” adlı 13-cü boyunu elmi ictimaiyyətə təqdim etmişdir. Bununla bağlı görkəmli türkoloqlar müəyyən fikirlər ortaya qoymuş, araşdırılmalara başlamışlar.

“Türkologiya” jurnalı “Müzakirə və diskussiya” rubrikasında yeni tapılan 13-cü boyla bağlı müzakirələrə və araşdırılmalara yer vermək niyyətindədir. İlk olaraq bu sayımızda professor Metin Ekiçi, professor Əhməd Bican Ərcilasun və professor Əli Duymazın yazılarını təqdim edirik.

Növbəti saylarımızın birində “Salur Qazanın yeddi başlı əjdəhamı öldürməsi” boyunun tam mətnini oxuculara təqdim edəcəyik.

Redaksiyadan

METİN EKİÇİ (Türkiye)*

DEDE KORKUT “TÜRKİSTAN NÜSHASI” VE YENİ BİR DEDE KORKUT BOYU: SALUR KAZAN’IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMESİ

Özet

Türk boylarının önemli bir dil, edebiyat, tarih ve kültür hazinesi ve mirası kabul edilen Dede Korkut/Korkut Ata geleneği ve Dede Korkut Kitabı hakkında iki yüz yılı aşkın bir zamandan beri pek çok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalar içinde çok sık olmasa da sorulan sorulardan biri Dede Korkut/Korkut Ata geleneği hakkında yazılmış olan ve biri Dresden ve digeri Vatikan’da bulunan yazma nüshaların kim tarafından, nerede, neden ve ne zaman yazılışı soruları yer almaktadır. Yine bu sorulara cevap aranırken eldeki bu iki yazma eserin bir derleme mi yoksa bir başka kaynaktan mı alıntılandığı, daha başka yazma nüshaların bulunup, bulunmadığı ve de Dede Korkut anlatmalarının veya boylarının mevcut yazmalardaki anlatmalarla sınırlı olup, olmadığı soruları da tartışılmaktadır.

Biz bu bildirimizde, İran’ın Türkmen Sahra bölgesinde Gümbeti Kavus şehrinde yaşayan Yahya Vali Muhemmed Hoca tarafından bulunup, bize elektronik oramda Pdf olarak gönderilen bir elyazmasında bulunan metinlerden hareketle yukarıdaki sorulardan bir kismini cevaplamaya çalışacağız. Bildiride ilk olarak elimizde Pdf olarak bulunan yazma nüs-

* Türkiye, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Başkanı ve Öğretim Üyesi, Prof. Dr.. E-posta: mekici@yahoo.com.

ha hakkında genel bilgi vereceğiz. İkinci olarak, bu yazma içinde yer alan 13. Dede Korkut anlatması veya boyu olarak kabul edilmesini teklif ettiğimiz ve “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdigimiz anlatmayı tanıtacağız. Bildirimizin son kısmında ise mevcut yazmaların ve özellikle Dresden nüshasının adında bulunan “Kitap” sözünden hareketle Dede Korkut anlatmalarının neden yazıya geçirilmiş olduğu hakkında değer-lendirmelerimizi paylaşacağız.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut, Kitap, Yazma, Salur Kazan, Yedi Başlı Ejderha.*

Dede Korkut Kitabı içindeki anlatmalarda Hanlar Hanı Bayındır Han’ın güveyisi ve vekili olarak tanıtılan ve Bayındır Han’dan sonra en önemli mevki sahibi kişi olarak tanıtılan Salur Kazan Han, anlatmalarda; “*Ulaş oğlu, ol erenler arslanı, tülli kuşuñ yavrısı, beze miskim umudu, Amit suyunuñ aslanı, Karacuğuñ kaplani, koñur atıñ iyesi, Han Uruzuñ ağası, Bayindur Hanuñ güyegüsü, kalın Oğuzuñ devleti, kalmış yigit arhası Salur Kazan ...*” gibi sıfatlamalar (epitetler) ile tanıtılır (Gökyay, 2006; 39). Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Salur Kazan, Oğuz yurdunun yöneticisi Bayındır Han’ın hem güveyisi hem de vekili ve ondan sonra en yetkili kişidir. Bayındır Han hakkında kitabın mukaddimesinde ve “boy” adı verilen anlatmalarda çok sınırlı bilgi verilirken, Salur Kazan üç anlatmanın kahramanı ve diğer anlatmalarda da adı geçen kişi olarak karşımıza çıkar. Bugüne kadar hakkında oldukça önemli çalışmalar yapılan Salur Kazan’ın tanıtımında kullanılan sıfatlamaların birer anlatma halinde var olup, olmadığı bugüne kadar tartışılan önemli konulardan biri olmuştur.

Biz bu bildirimizde Salur Kazan için kullanılan sıfatlamaların bir anlatması olan ve Salur Kazan hakkındaki bilgileri genişleten yeni bir el yazmasından, bu el yazması metin İran’ın Türkmen Sahra bölgesinde yer alan Gümbeti Kavus şehrinde yaşayan Yahya Vali Muhammed Hoca tarafından bulunmuş ve bize elektronik ortamda Pdf olarak gönderilmiştir, elde ettiğimiz bilgileri ve “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdigimiz metni ilk defa bilim dünyası ile paylaşacağız. Bildirimizde ilk olarak elimizdeki yazma hakkında kısa tanıtıcı bilgi verecek, daha sonra sözünü ettiğimiz “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” anlatmasının metni, olay örgüsü, kişileri, yerleri ve diğer unsurları hakkındaki tespitlerimizi paylaşacağız. Bildirimizin sonunda Dede Korkut Kitabı hakkında genel bir değerlendirmede bulunacağız.

Dede Korkut Kitabı’nın başkahramanlarından olan Salur Kazan’ın kimliği, tarihi ve destanî kişiliği hakkında önemli ve ayrıntılı araştırmalar yapılmıştır. Bunlar içinde ünlü Türk tarihçisi Zeki Velidi Togan “Salur Kazan ve Bayındırlar” adlı yazısında Salur Kazan hakkında ayrıntılı tarihi bilgi vermiştir (Gökyay, 2006; 793-800). Orhan Saik Gökyay da yazmış olduğu Dedem Korkudun Kitabı adlı muhteşem eserinde Salur Kazan hakkında oldukça önemli bilgiler vermiştir (Gökyay, 2006; 864-871). Ali Duymaz, “Salur Kazan” adlı eserinde, Kazan’ın tarihi ve destanî kimliğini incelemiştir ve Kazan’ın nasıl bir Oğuz alp olduğunu açıklamıştır (Duymaz, 1997). Ahmet Bican Ercilasun “Salur Kazan Kimdir?”

(Ercilasun 2002, 22-33) adlı makalesinde Salur Kazan'ın kimliği ve yaşadığı dönemde hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu konuda dikkat çeken iki yeni çalışmanın birini Gürol Pehlivan (Pehlivan, 2015; 222-225), diğerini de Sadettin Özçelik yapmıştır (Özçelik, 2016).

Salur Kazan ve diğer Oğuz beyleri için kullanılan sıfatlamaların (epitetlerin) birer anlatma ile açıklanmış olması gerektiği fikrini ilk olarak Orhan Saik Gökyay ortaya atmıştır. Gökyay; çeşitli kaynaklara atıfta bulunarak, bu konuda çeşitli menkibeler bulduğunu, ancak bunların zamanımıza kadar gelmediğini bildirdikten sonra, özellikle Salur Kazan hakkında kullanılan sıfatlamalardan "ejderha öldüren" sıfatlamasını bu konuda şöyle örnek gösterir; "Nitekim, Kazan Bey kendisini tutsak eden Tomanın kalesinin tekfiruna Dede Korkut kitabında ayrı deyişler hinde bulunmayan yararlılıklarla övünerek şöyle demektedir:

Yedi başlı ejderhaya yetüp vardum

Heybetinden sol gözüüm yaşırdı

Hey gözüüm, namerd gözüüm, muhannes gözüüm

Bir yıldandan ne var ki korhdun, dedüm (178:141A6-8)"

(Gökyay, 2006; 868).

Gürol Pehlivan anlatma kahramanları hakkındaki sıfatlamaları Dresden ve Vatikan nüshalarından karşılaştırmalı ve ayrıntılı olarak incelemiş ve Gökyay'in düşüncesine benzer veriler sunmuş, bu sıfatlamaların da daha eski bir dip yazma veya sözlü gelenekteki anlatmalarda geniş şekilde açıklaması olabilecek başka anlatmalar olması gerektiği yönünde düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Kazan'ın bir ejderhayı öldürmesi ile Oğuzların defalarca kuşatıp alamadığı bir kaleyi sadece altı alpla fethetmesiyle ilgili kısımda anılan olayların anlatıları mevcut değildir (D, 140b-142a/12-6). Anlaşılan bu destanlar V müstensihinin malumu değildi." (Pehlivan, 2015; 481).

Bu konuda benzer görüş de Sadettin Özçelik'e aittir. Özçelik'e göre, Dresden ve Vatikan nüshaları ortak bir nüshaya dayanmaktadır. Çünkü her ikisinde de ortak yazım hataları vardır. Bu ortak hatalar kelime yazımından ek yazımıma ve imla hatalarına kadar ulaşan boyuttadır. Bunların tamamı Özçelik tarafından bir liste hâlinde tespit edilmiştir (Özçelik, 2016; 52-64).

Yukarıda verdigimiz alıntılarından da anlaşılacağı üzere, Oğuz beyleri hakkında kullanılan sıfatlamalar öteden beri dikkat çeken bir konu olup, bunların belli olayları ifade etmeleri nedeniyle, bu sıfatlara konu olayların anlatmalarının olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Elimize yeni ulaşan yazmadaki anlatma özellikle Salur Kazan hakkındaki sıfatlamaların açıklaması kabul edilebilecek ve bu tartışmalı sorulara bir cevap niteliğindedir. Ancak, bu anlatma hakkında bilgi vermeden, onun da içinde yer aldığı yazma hakkında bilgi verelim.

2019 yılı, Mart ayında bir kongrede tanıştığımız sahaflık yapan dostumuz Yahya Vali Muhammed Hoca, elinde bir Dede Korkut Kitabı bulduğunu ve bu eserin mevcut nüshalarından farklı olduğunu açıkladı. Kendisinden bu eserin bir kopyasını istedigimizde, elektronik ortamda ve "Pdf" formatında bir kopyayı bize

verdiler. Elimizdeki nüsha tam olarak bu “Pdf” kopyadır. Elimizde “Pdf” olarak bulunan yazmanın yazarı, yazıldığı yer ve tarihi hakkında şimdilik bir kayıt tespit edemedik. Ancak, dil ve üslup özelliklerini üzerinde yapılacak incelemelerden sonra bu yazmanın tarihi ve diğer özelliklerinin ortaya çıkartılacağından eminiz. Şimdilik bu yazmanın Sirderya ile Anadolu coğrafyası arasında yazılmış olabileceğini, tıhminen 16.-18. yüzyıllarda başka bir nüsha veya sözlü gelenekten yazıya geçirilmiş olabileceğini belirtelim. Dil özellikleri Eski Anadolu Türkçesi metinlerle yakınlık arz ettiği gibi, Azerbaycan Türkçesinin İran'da kullanılan şeklindedir. Ayrıntılı bir dil incelemesi yapmadan bu konuda kesin bir fikir yürütmenin bizim için uygun olmayacağı da burada belirtmekte yarar görüyoruz.

Yazmanın diğer özelliklerine gelince; kapak sayfası bulunmayan bu eserin tamamı 62 sayfa olup, ilk sayfada “Münacaat” tarzında ölçülü-nesirle (prosimetrik) yazılmış bir “Soylama” bulunmakta, sonraki sayfalarda da bu tarz soylama metinler yer almaktadır. Yazmanın 52. sayfasının 7. satırına kadar, Dede korkut Kıtabi'nın Dresden ve Vatikan nüshalarında bulunan soylamalara benzer ölçülü-nesir tarzda metinler yer alırken, 52. sayfanın 7. satırından itibaren 61. sayfaya kadar “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz anlatma bulunmakta ve yazma, bu anlatmanın tamamlanmasıyla bitmektedir.

Yazma nüsha “Talik” bir yazı ve geneli siyah mürekkeple yazılmış olmasına rağmen, bir kaç yerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Yazmadaki sayfalar çerçevelenmiş ve metinler bu çerçeve içine yazılmıştır. Her sayfada genellikle 14 satırlık yazı bulunmaktadır. Yazmada bazı kelimelere not düşülmüş ve bu kelimeler sayfa kenarlarında açıklanmıştır.

Yazmada ölçülü-nesir şeklinde yazılmış olan soylamaların hiç birinde başlık bulunmadığı gibi, “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz anlatmanın da bir başlıkla gösterilmemiş olması, bu yazmanın bir “cönk” tarzında düzenlenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak yazıcı veya müstensih bir metinden diğerine geçerken belli bir satır boşluğu bırakarak ve soylama mısralarının bitiminde bıraktığı boşluklarla yeni veya başka bir metnin başladığını göstermiştir.

Genel özellikleri hakkında bilgi verdiğimiz yazmada yer alan “Salur Kazan’ın Ejderhayı Öldürmesi” hakkındaki metin de aynı şekilde yazılmış olup, bu metin özetle şöyledir:

“*Bir gün, âdemler evreni, İslam dini kuvveti, Koñur atlı, Salur ığı, Eymür Görki, Z(D)ulkadirli delüsi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen min er heybetli, kara pulad yalmani, sürcidanın cibiri, sahar oklar peykanı, katu yaylar kabzası, Ad(z)arbaycan lengeri, Padişahuñ vekili, Ulaş Oğlu Gazan, kara yazın faslında tazi tolayıdırdı.*” (s.52).

Bu sıfatlamalarla tanıtılan Salur Kazan, üç yüz yiğidi ile Ak Minkan'a ava gider. Bir süre avlandıktan sonra, beylerine orduya geri dönmelerini, kendisinin yalnız başına avlanacağını ve daha sonra geleceğini söyler. Askerler ayrıldıktan sonra yalnız başına av arayan Salur Kazan bir şey avlayamaz ve bu duruma canı

sıkılıp Allah'a kendisini avsı bırakıp, utandırmaması için yalvarır ve bu sırada karanlık basar.

Karanlıkta Kara Dağ'ın başına gelen Salur Kazan, dağın eteğinde, yedi yerde meşale gibi yanın yedi ışık ve yedi yerden tüten koyu duman görür. Önce ordusunun ışığı sandığı bu ışıklara doğru atını sürer. Bu sırada Salur Kazan'ın lalası Kılbaş, Kazan'ın yalnız başına av yerinde kaldığını öğrenip, yola çıkar ve Salur Kazan'ın bulunduğu yere gelir.

Lala Kılbaş, Salur Kazan'a yetiştiğinde, Salur Kazan da ışıkların olduğu yere gelmiştir ve yerde yatan, tepe gibi bir nesne görür: "Gazan anda yetişende tepe kimi bir nesteni yatar gördü, meşe kimi bir nesteni eser gördü, yiddi yir evreni bir ejdehaya rast geldi. Yiddi yerde meşal kimi yanın ol ejdehanuñ gözleriymiş, yiddi yirde koyı koyı tüteñ, çkañ ol ejdehanuñ ağızunuñ bokıymış, meşe kimi esen ol ejdehanuñ yalıymış" (s.53).

Salur Kazan, ejderhayı görünce şaşırır, yüreği kalkar; ama ejderha ile dövüşmeye niyetlenir. Tam bu sırada arkasında duran Lala Kılbaş'ı görünce ona fikrini sorar: "Lala, bu tepe kimi yatan ejdehanı görür misün, bu ejdehanuñ üstine varalum mı, yoksa yan virüb savuşubeñ ötelim mi, salahuñ nedir?" (s. 54).

Salur Kazan'ın sorusu karşısında Lala Kılbaş; Salur Kazan'ın güclü ve korkusuz bir yiğit olduğunu, "savaşma" dese, kendisine kızıp gazap edeceğini düşünür ve Salur Kazan'ın yiğitliğinden, mertliğinden bahsedip, onu övdükten sonra; "Ejdeha didükleri aslı bir yıldandur. Ol yılannuñ üstine gitkil, didi" (s.54).

Salur Kazan, Koñur atı üzerinde ejderhaya yaklaşır ve onu ölü gibi yatar görür. Böyle yatıp, uyumakta olan bir kişiyi öldürmenin erlikle bağıdaşmayacağını, hileyle bir kişiyi öldürmenin kendisine yakışmayacağını düşünüp, bir ok atarak ejderhayı vurup, uyandırır. Uyanan ejderha kuyruğunu sallayıp dağı sarsar, ağızından ağu (ateş) saçarak yerleri yakar, bir nefes çekip yeryüzünü sömürür. Ejderhanın nefes çekmesiyle, oradaki her şeyle birlikte Salur Kazan da onun ağızına doğru yuvarlanmaya başlar (s.55).

Salur Kazan bir nara atıp, Allah'a yalvarır; "Ya getürdügünüñ göge yetüreñ görkli tanrı, ya urduğunu ulatmayan ulu tanrı, çok kimseler seni gökde ister, müminlerüñ gönlündesiñ, sadıklarunuñ dilindesiñ, Allah tanrı saña bir diyenüñ ağızın öpem, iki diyenüñ ağızin çarpam, ahar çaylar üstine körpi salam, kalmışlaruñ elin dutam, yalanguçlaruñ sirtin örtem, dimesüñler son çağında Gazanı bir yılan utdi. Ya pervedigar, sen maña bir necat virgil, yaman günüñ düşmesüñ, yaman günüñ düşse Allahuña yalvargilin, Allahuña yalvaranlar mahrum kalmaz" (ss.55-56).

Salur Kazan'ın yalvarışı üzerine, ejderha ile arasında otağ gibi bir kaya peydah olur. Salur Kazan atından inip bu kayanın sırtına çıkar, mızrağını yere diker, kalkanını siper yapar. Ejderha çok büyük bir güçle sömürse de kalkan Salur Kazan'ın yuvarlanıp gitmesine izin vermez. Salur Kazan o kayanın sırtında tutunur. Bu sırada Salur Kazan'ın gözü yaşarır (bulaşır), kana döner. Kazan kendi gözüne kızar ve "namerd gözüm" dediği gözünü oymayı düşünür, ancak ejderha korkusundan kendi gözünü oyup bahane ürettiğini söyleyeceklerini düşünüp vazgeçer (ss. 56-57).

Salur Kazan, sadağında bulunan seksen oku yayına takar ve birbiri ardınca ejderhaya atar. Ejderhanın nefesi kesilir, can çekişmeye başlar. Salur Kazan kılıcını çekip ejderhanın üstüne gider ve yedi başını da boynundan keser. Ejderhanın ağusundan yeryüzü boyanıp, ateşe döner (s. 57).

Salur Kazan, ejderhanın leşi üstüne bağdaş kurup, oturur. Bu sırada Lala Kılbaş, ejderhanın Salur Kazan'ı yuttuğunu sanıp, ağlayarak ejderhaya yaklaşıır ve ejderhanın yedi başını yerde, Salur Kazan'ı da ejderhanın leşi üzerinde bağdaş kurup oturmuş görünce Salur Kazan'ı kutlar. Salur Kazan, ejderhayı kendisini değil, Lalasının verdiği cesaretin öldürdüğü söyler (s.58).

Salur Kazan, Lalası Kılbaş'a iyi ustalar bulup gelmesini ve ejderhanın derisi ni bütün olarak yüzdürmesini söyler. Ustalar gelir ve ejderhanın derisini üzerler ve özellikle kafa derisini bir bütün halinde soyarlar. Salur Kazan, ejderha derisinden kendisine giysi (don), kılıcına kın, kalkanına gergi, oklarına sadak ve yelek, şesper gürzüne ve mızrağına kab, kurt tokalı Koñur atın eyerine örtü ve sayabanına yelken diktirir. Salur Kazan, bunlarla da yetinmez, ejderhanın iki başının derisini kendi başına giyer ve Bayındır Padişah'ın otağına doğru yola çıkar (ss. 58-59).

Ejderha donuna girmiş Salur Kazan'ı görenler, Kazan'ın ejderha olduğunu sanıp, kaçarlar. Sağda solda Salur Kazan'ın korkunç bir ejderhaya dönüştüğü ve insanları yuttuğu söylentisi yayılır ve söylentiler Bayındır Padişah'a ulaşır; "Bayındır Padişaha haber geldi ki Gazan ejdeha olup gelir; Oğuz bilen Türk sadıktr ki dimez âdem ejdeha nice olur?" Halk bununla da kalmaz, artık Kazan'ın korkmaları gerektiğini, bir tepeye çıkıp, onu oklamak istediklerini söylerler (s.59).

Bayındır padişah; Salur Kazan'ın mert bir yiğit olduğunu, bir ejderha öldürüp onun donuna girmiş olabileceğini, ama ejderha olduysa ne kavim, ne kardeş tanımayaçığını söyler. Bunun üzerine Kara Budak, Bayındır Padişah'tan izin isteyip, Salur Kazan ile görüşmeye gider. Birbirini duyabilecekleri bir mesafeye gelince, Salur Kazan'a ne olduğunu sorar ve eğer ejderha olduysa onu öldüreceğini, yok eğer ejderha öldürdüyse kendisine bir kanıt vermesini söyler. Salur Kazan atından inip, Kara Budak'ın yanına gelir ve kılıcını ona verir. Kara Budak hemen Bayındır Padişah'ın huzuruna çıkıp, Kazan'ın bir ejderha öldürdüğü müjdesini verir (s.60).

Salur Kazan, Bayındır Padişah'ın huzuruna gelirken İç Oğuz, Dış Oğuz halkı onu karşılar. Salur Kazan, Bayındır Padişah'ın huzurunda atından iner ve ayağına eğilir, ejderha derisinden sayabanı oraya diker. Bayındır Padişah sayabanın altında yedi gün, yedi gece konaklar. "Dede Korkud dir; Gazan kimi koçak, igid dünyadan geldi, geçdi." (s.61)

Sonuç:

Türk dili ve edebiyatının en önemli eserlerinden ve kültürel miraslarından biri kabul edilen Dede Korkut Kitabı ve içinde yer alan anlatmalar milli kimliğimizin oluşmasının ve gelişmesinin anlaşılmasında ve anlatılmasında vazgeçilmezdir. Bu eserin mevcut nüshaları içinde bilinen ve aydınlatılan pek çok unsur yanında, halen açıklama ve yorum bekleyen pek çok unsur bulunmaktadır. Açıklama bekleyen konuların başında bu nüshaların nerede, ne zaman kim tarafından ve

neden yazıya geçirildiği soruları gelir. Bu yazma nüshaların başka bir yazma kitapтан alıntılmış bir seçki olup olmadığı kadar, kitap içindeki kahramanların tavsiyefinde kullanılan sıfatlamaların başka anlatmaların varlığına işaret edip etmediği de bir o kadar önemli sorulardır.

Bu bildiride, yeni elimize ulaşan bir yazmayı ve bu yazmada yer alan "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" adını verdigimiz anlatmanın olay örgüsüünü özet olarak vererek, Salur Kazan hakkındaki sıfatlamalar hakkında bir anlatma bulduğunu ortaya koyduk. Bu konuda daha önce görüş ortaya koyanların haklı olması bir yana, bu yeni anlatmanın "13. Dede Korkut Boyu" olarak kabul edilmesi ve Kemal Abdulla'nın "Yarımçak El Yazması (Eksik El Yazması)" (Abdulla, 2006) romanındaki yazmanın bir gerçek olduğunu, başka bir ifadeyle gerçeğin hayali aştığını söylemek mümkündür.

Burada şu hususu da paylaşmak da yarar var. Dede Korkut Kitabı'nın Dresden nüshasının özel olarak seçilmiş boylardan müteşekkile olduğu, eseri yazanın veya derlemeyi yapan ve bir mukaddime ile oniki boydan oluşan metni istinsah edenin özel bir amacı olduğunu belirtelim. Bu esere konulan adın yanı "Kitab-ı Dedem Korkud âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan" adının tesadüfen değil, bilinçli bir adlandırma olduğunu düşünüyoruz. Bu adlandırmada dikkat çeken, yazarın kasıtlı olarak belirttiğini düşündüğümüz ikinci kısım, yanı "âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan" kısmı, yazarın ne denli güçlü bir dil bilincine sahip olduğunu göstermektedir. Eserin adındaki birinci kısım ise Dede Korkut adına bağlanmayı işaret etmektedir. Burada en dikkat çekici söz ise "Kitap" sözüdür. Bilindiği üzere, bu eserin yazıya geçirildiği kabul edilen 15.-16 yüzyıllar, bu tür eserler için "Nâme" takısıyla yapılan adlandırmaların yaygın olduğu bir dönemdir. Daha geniş bir şekilde açıklamak gerekirse, şiirlerin ve sözlerin toplandığı eserlere "Divan" adının verildiğini; görülen, dinlenip, işitilen, duyulan ve okunan kaynaklardan alıntılmış bilgileri içeren eserlere "Nâme" adının verildiği bir dönemde, "Kitab" lafzi ve sözünün ge- lişi güzel kullanılmadığını düşünüyoruz. "Kitab" sözünün kutsal kitaplara, yani tanrı kelamını ihtiiva eden eserlere ve bunların yanında fen ve ispatlanabilir bilgiyi içeren eserlere ad koymak için kullanıldığını düşünüyoruz.

Bu durumda Dede Korkut adının yanında "Kitab" sözünü kullanan bir yazarın da bilinçli olarak hareket ettiğini, bir "Nâme" değil, kutsallıkla ilişkili bir eser ürettiğinin bilincinde olduğunu söyleyebiliriz. Son söz olarak; "Dedem Korkut Kitabı" adını verdiği nüshayı yazan kişi, aslında bu eserin "Türklerin Kutlu Kitabı" ve "Türklerin Töre Kitabı" yazdığını, örnek alınacak olayları içeren bir eser oluşturduğunu söylemektedir.

Bugün burada paylaştığımız yazmada bulunan "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" anlatması, Oğuz beyleri hakkında pek çok anlatma bulduğunu, Dresden nüshasının yazarının bunlar içinden oniksini seçerek özgün bir eser, bir "Türk Kutlu Kitabı" oluşturduğunun kanıtı olarak kabul edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Abdulla, Kemal (2006). Eksik El Yazması (Yarımçığ Elyazma). Aktaran: Ali Duymaz; İstanbul: Ötüken Yayınları.
2. Duymaz, Ali (1997). Bir Destan Kahramanı: Salur Kazan. İstanbul: Ötüken Yayınları.
3. Ercilasun, Ahmet Bican (2002). “Salur Kazan Kimdir?” Milli Folklor, S. 56, ss. 22-33.
4. Gökyay, Orhan Şaik (2006). Dedem Korkudun Kitabı: Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan. İstanbul: Kabalcı Yay.
5. Özçelik, Sadettin (2016). Dede Korkut – Dresden Nüshası-Giriş, Notlar. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
6. Pehlivan, Gürol (2015). Dede Korkut Kitabı’nda yapı, İdeoloji ve Yaratım-Dresden ve Vatikan Nüshalarının Mukayeseli Bir İncelemesi. İstanbul: Ötüken Yayınları.
7. Togan, Zeki Velidi (2006). “Salur Kazan ve Bayındırlar” Dedem Korkudun Kitabı: Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan. İstanbul: Kabalcı Yay. içinde ss.793-800.

Метин Экиджи (Турция)

Туркестанский список Деде Коркута и новое сказание Деде Коркута: убийство семиглавого дракона Салур Казаном

Резюме

Традиции Деде Коркута/Отца Коркута и Книга Деде Коркута, признанные главным языковым, литературным, историческим и культурным достоянием и наследием тюркских сказаний, являются объектом многих исследований уже более двухсот лет. В этих исследованиях зачастую встает вопрос о том, кем, где, почему и когда были написаны рукописи о традициях Деде Коркута/Отца Коркута, одна из которых хранится в Дрездене, а вторая – в Ватикане. При поиске ответа на этот вопрос ведутся споры о том, взяты ли эти два произведения из одного сборника или из разных источников, существуют ли другие письменные копии и соответствуют ли сказания Деде Коркута бытующим письменным повествованиям.

В этой статье мы попытаемся ответить на некоторые из вышеуказанных вопросов с помощью рукописи, присланной нам электронной почтой в виде PDF-документа Яхъё Вали Мухаммедом Ходжой, проживающим в Иране – в городе Гомбеде-Кавус региона Туркменсахра. Вначале мы дадим обзор рукописи, имеющейся у нас в PDF формате. Затем мы представим повествование, принятое нами за 13-е сказание Деде Коркута и названное «Убийство семиглавого дракона Салуром Казаном». В заключительном разделе, исходя из слова «Книга» в названии существующих писаний и в особенности Дрезденской копии, мы поделимся своими рассуждениями о том, почему повествования Деде Коркута были зафиксированы в письменном виде.

Ключевые слова: *Деде Коркут, книга, писание, Салур Казан, семиглавый дракон.*

Metin Ekiji (Turkey)

The Turkestan Copy of “The Book of Dada Gorgud” and A New Dada Gorgud Saga-the Killing of Heptaheaded Dragon by Salur Gazan

Abstract

Since last two hundred years, there have been many researches on the Book of Dada Gorgud and the tradition of Dada Gorgud / Gorgud Ata that has been accepted as one of the most important linguistic, literary, historical and cultural treasure of Turkic speaking people. Although not so often, in some of the publications on the Book of Dada Gorgud the questions of why, when, where and by whom the manuscripts of the Book Dada Gorgud persevered in Dresden and Vatican libraries have been discussed. While discussing the above questions, the questions of whether those two manuscripts were collected from oral sources and had written down, or were they copied from another manuscript; were there other manuscripts and also the numbers of epic stories related to Dada Gorgud limited to the number of stories found in two mentioned manuscripts have been also added.

In this presentation, depending upon a new manuscript of the Book of Gorgud, I will try to answer some of the above questions. I will begin with providing information on the new manuscript of the Book of Dada Gorgud that was discovered by Yahya Vali Muhammed Hoca who lives in the city of Gümbeti Kavus, in the region of Turkmen Sahra in Iran, and sent to me via internet in the form of Pdf. The second, I would like to introduce a new epic story which I named “How Salur Kazan Killed the Seven Headed Dragon” that I would like to propose to be accepted as the thirteen epic story related to Dada Gorgud. In the conclusion part of my presentation, I would like to discuss the word “the Book” which was deliberately used in the name of the manuscript found Dresden. Departing from the discussion on the word “book” I would like to answer why the Book of Dada Gorgud was written down by an unknown script.

Key words: *Dada Gorgud, The Book, Manuscript, Salur Kazan, Seven Headed Dragon.*
